נועם אלימלך — פנחס

וידבר כו' פינחס בן אלעזר בן כו', עד ולא כליתי כו'. ופירש"י לפי שהיו השבטים מבזין אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם כו' והרג נשיא שבט מישראל לכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. ויש להקשות וכי הם לא היו יודעין מזה שמצד אב הוא מיוחס ואעפ"כ דברו, ומה הועיל שנכתב בתורה היחוס של אהרן? ונראה לפרש דהנה יש כמה בני אדם שאינם מרגישים איזה דבר אם בא לידם אם לעשות הדבר ההוא או לאו, לפי שאין מבינים לנטות עצמן אם יש מצוה בעשות הדבר ההוא, כי היצה"ר מסמא את עיני האדם לבלתי ראות האמת חלילה, אלא כשרואין צדיק א' שעושה הדבר ההוא והצדיק הוא עושה הדבר באהבה ויראה כ"כ עד שכל הרואין אותו מעידין על הדבר שהוא מצוה גדולה לעשות כמעשהו, אעפ"י שמתחילה לא ידעו אם יש מצוה בה. כן היה הדבר כאן שאצל השבטים בתחילה לא הבינו את המצוה של הריגת זמרי וכמ"ש שנתעלמה ממנו הלכה, וכשבא פנחס ועשה הדבר הזה בכח קדושתו הגדולה, אז הרגישו כולם פה אחד שזה מצוה גדולה להרוג אותו אעפ"י שהוא נשיא, לכך היה בעיניהם חידוש גדול על פינחס שהיה מצד אם בן פוטי ויעשה דבר גדול כזה מה שלא עלה בלבם כלל שזה הוא מצוה, ואיך בא זה לפינחס לידע מן הסוד ההוא. לכך מתרץ הכתוב לומר לא יהיה הדבר חידוש בעיניכם, הלוא הוא נין אהרן ועמדה לו זכות אהרן, והם שדברו חלילה לא מחמת גנאי דברו, אלא כמתמיהים על עצמם איך לא הרגישו בדבר לעשות כמעשהו הקדושה והטהורה. היוצא לנו מזה, שאחר שעשה פנחס דבר זה הכניס קנאה בלב עם הקודש שמהיום והלאה יביטו על ארחותיהם בעינא פקיחא להיות זריז ונשכר במצות ה'. והנה האדם העובד ה' מעצמו ולפי שכלו אז אינו יכול להגיע לעלות כי אם עד מקום ששכלו מגיע וכפי שרשו וכח הבנתו, אבל כשאדם רואה מחבירו דבר טוב והוא מקנא עצמו בו עשות ג"כ כך, הקנאה מביאה שיעשה אפילו שלא בדרך הטבע ויכול לעלות למעלה עי"ז, ולכך כתוב "אל תקנא כו' כי אם ביראת ה' כל היום". וזהו "פינחס בן אלעזר כו' השיב כו'" ע"י "בקנאו את קנאתי בתוכם", פירוש שהכניס בלב ישראל הקנאה ביראת ה' כו', "ולא כליתי" פירוש הדבר הזה הוא דבר שאין בו כליון, "לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום" כי האדם הנקרא עובד ה' באמת הוא השלם בעובדי', ומי גרם זה? פינחס בגודל קדושתו, ולכן נתתי לו ברית שלום. ועיין עליו.

בדרך אחרת, כי מלת "בתוכם" הוא שפת יתר לכאורה. ונראה לפרש בהקדים פירוש "אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם", למשל מי שיש לו אבן טוב רק שאינו מבין גדולתו ובכל פעם שמסתכל בו היטב הוא רואה ומבין גודל מעלתו יותר ויותר, והאבן הזה אין בו השתנות בעצמותו, כן הנמשל הבורא ב"ה יתעלה אין בו שום השתנות חלילה והוא אחד פשוט האמיתי, וכל זמן שאדם מסתכל ורואה בגדולותיו ורוממותיו הוא משיג בכל פעם יותר ויותר גודל רוממותו, ואין קץ וסוף לרוממותו להשיגו, וזהו "אני ה' לא שניתי" לכן "ואתם בני ישראל לא כליתם", ר"ל שבלתי אפשרי לכם לבוא אל כלות הסוף השגתו ואין לכם תכלה וסוף להשגתו. וזהו "אלקים בארמנותיה נודע למשגב", ר"ל כשאדם רואה שיהא אלקים שוכן בארמנותיו, היינו בגופו ובתוכו, שהוא מחשב ומסתכל בו תמיד, אז "נודע למשגב" פירוש אז נודע שהוא גדול וקדוש ונשגב ואין חקר לתבונתו. ונמצא בזמן שישראל מסתכלין ורואים בגדולותיו אין יכולים לבוא אל סוף השיגו, וכמו כן ישראל כשיש להם אחדות, ג"כ אין סוף וקץ להשיג מעלתם.

והנה יש ב' מדרגות בבני אדם, [יש] שפלים ורשעים בראותם הצדיק שהולך בצדקו ותומו, מתקנאים בו ומתקוטטים ועוררים עליו באמרם כוונתם לקנא קנאת ה' צבאות הבוער בלבם, ויש צדיקים המתקנאים באמת קנאת ה' צבאות ברשעים גמורים, ומאן מוכיח מי האמת אתו הזה או זה? אלא כן הדבר, מי שדבריו נשמעים ומתקבלים אל הלב, בוודאי דבריו כנים ואמיתים והוא הצדיק שדבריו יוצאים מן הלב ונכנסים אל הלב, ועי"ז יבוא אחדות להם בינו לבינם. וזהו "וירא פנחס כו' בתוכם", פירוש שנכנס קנאתו אל לבם ובתוכם, והוטב בעיניהם המעשה דפינחס, "ולא כליתי כו'" ר"ל עי"ז אין סוף ותכלה להשיג לא אותי ולא ישראל, מחמת שהם מסתכלים בגדולתי ורואים ומבינים שאין לי סוף ותכלה, ומחמת שיש להם אחדות אין תכלה להשיגם ג"כ, ומלת "את" פירושו כמו "עם" בני ישראל. וק"ל.

או יאמר ע"ד הפשוט. דהנה כבר דקדקנו כתוב אחד אומר "חסד אל כל היום" וכתוב אחד אומר "אל זועם בכל יום". ונראה שלפי כשיש דין למטה אין דין למעלה, והיינו כשהצדיק רואה איזה שפלות מהאדם והוא מוכיחו על פניו וכועס עליו על עשותו זאת, זה הוא כמו דין, הוא פועל שמבטל מעליו הדין מלמעלה, ו"אל" נקרא הצדיק כמ"ש "ויקרא לו אל אלקי ישראל" ודרשו שהקב"ה קרא ליעקב אל, והיינו בזמן ש"אל" הוא הצדיק "זועם בכל יום" למטה, אז "חסד אל כל היום", ונמצא צדקו יחדיו ב' הפסוקים.

וזהו "אלקים בארמנותיה", העוה"ז נקרא ארמון, ע"ד שאמרו התקן עצמך בפרוזדור, ואלקים הוא דין, והיינו כשיש דין בארמנותיו למטה, אז "נודע למשגב" פירוש אז נודע ית' למשגב, פירוש למחסה ולמסתור מכל נזק. וזהו "בקנאו את קנאתי.. ולא כליתי", מתוך שעשה בהם דין למטה, לזה לא כליתי אותם, כי נתעורר עליהם הרחמים הגדולים, אמן כן יה"ר.

עוד לאלוה מילין ונשוב שנית לבאר פירוש הפסוק "אני ה' לא שניתי ואתם בני ישראל לא כליתם". דהנה כשעלה ברצונו הפשוט לברוא את העולם כדי להטיב לברואים, ולא היה מקום פנוי זולתו כי הא"ס ב"ה אין בו לא תחילה ולא סוף, וצמצם שכינתו ונשאר מקום פנוי וזו היא הנקודה ונעשה יו"ד היא חכמה וזהו "והחכמה מאין תמצא", וברא את העולם באור הישר הוא השם הוי"ה ב"ה כסדרו, ויצר את האדם בצלמו וחתם אותו בחותם המלך הוא השם הוי"ה ב"ה מבית ומחוץ, חותם בתוך חותם על הגוף ועל הנשמה, כי כן הדין ביין במקום חשש מגע נכרי צריך חותם בתוך חותם, כמו כן האדם בעוה"ז השפל צריך חותם המלך הקדוש כדי להשמר לבל יתערבו בגוים, וחתמו בשם הוי"ה ב"ה הישר, ואף שבאותיות האל"ף בי"ת הה"א קודמת ליו"ד, אך מפני שהאותיות עליונים הם ע"פ תשר"ק והי' קודמת והוא השם הישר.

ואמנם כי כן שהש"י ב"ה אין בו שום השתנות ח"ו להיות פעמים לטובה ופעמים להיפך חלילה "כי מפי עליון כו'", והוא אחד באחדות האמיתי בלי שום השתנות, רק ההשתנות בא ע"י מעשה בני אדם בעשותם א' מכל מצוות אשר לא תעשינה ח"ו, הם מהפכין האור הישר ונעשים האותיות של השם מהופכים דהיינו והיה. וזהו ג"כ פירוש הפסוק "ויאמר אם שמוע כו' והישר בעיניו תעשה", פירוש תפעול ע"י מעשיך שתעשה הישר באותיות השם הקדוש, כי האותיות נקרא "עינים" לפי שמאירים, וזהו "כי אני ה' רופאך", והיינו כשתהרהר בתשובה לתקן את אשר הפכת האותיות השם ותחזירו לכמות שהיה, זו היא רפואתך.

היוצא לנו מזה, עבור שהאדם מלובש בחומר ועל ידו תתהפך כחומר חותם המלך הוא הוי"ה ב"ה הנחתם על הגוף, אמנם הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל משתוקקת תמיד עלות לשרשה מאור העליון ומעוררת את האדם תמיד לתשובה, ולכן חותמה קיים והשם הוי"ה שבתוכה עומד בקיומו ואינו משתנה. וזהו "אני ה' לא שניתי" פירוש לשון שני ולשון שינוי, ר"ל השם השני החתום על הנשמה אינו משתנה לעולם "ואתם בני ישראל לא כליתם" לפי שהנשמה מחזרת אתכם למוטב.

וכיוצא בדבר זה היתה כוונת פנחס גם כאן, להשיב את ישראל ולעורר רוחם בקרבם אל ה', וע"ז פעל שנעשה השם הוי"ה ב"ה ישר באותיותיו, ולזה נעשה מן חמה מחה, וזהו "השיב את "חמתי"" ונעשה "מחיתי" מעל בני ישראל את כל חטאתם, כי חזרו בתשובה על ידו, "ולא כליתי כו'". והבן.

ויאמר כו' צרור את המדינים כו' על דבר פעור ועל דבר כזבי כולי. ויש לדקדק אמרו "כי צוררים כו'" בהוה על דבר העבר ונתהוה כבר. וגם אמרו "בנכליהם" שפירושו המחשבה, וכי במחשבה לבד הרעו לישראל? הלא גם פעלו המעשה ג"כ בדבר פעור וכזבי כנאמר.

ונראה לפרש כי עיקר כוונת הבורא ב"ה בנקמתו במדין היה מחמת גודל המחשבות והרהורים רעים שנתהוו לישראל על ידם בדברם בסיפור המעשה דפעור או מעשה דכזבי, וע"י הדיבור שדברו בם נפלו לישראל הרהורי תאויות, והכלל בזה שבכל עבירה נברא קליפה ר"ל, וכל זמן שהקליפה בעולם אזי נופלים מחשבות רעות לאדם מאותה העבירה, וצריך האדם השב לבער הקליפה ההיא מן הארץ. וגם בנידון דידן כל זמן שהיו אותם הרשעים המדינים בעולם, אז היו עדיין הרהורי עבירה דפעור שולטים בישראל לבלבל להם המחשבה, ולכך נצטוה משה רבינו ע"ה לנקום בהם נקמת ה'. וזהו "כי צוררים.. לכם" בהוה, פירוש עדיין הם צוררים לכם, ומפרש הכתוב במה "בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור", פירוש באותן המחשבות הרעות המתהוים לכם בדברכם במעשה דפעור "ועל דבר כזבי כו'", ולכך תבערו אותם מן הארץ ותהיו טהורים וקדושים ובערת הרע מקרבך, אמן כן י"ר. וק"ל.

או יש לפרש באופן אחר ובסיגנון אחד, ע"פ מ"ש חז"ל "פסל לך, הפסולת יהא שלך, מכאן נתעשר משה", והנה כמו זר נחשב שיחפוץ הצדיק בעשירות, ואדרבה הלא מצינו ההיפך שלא חפץ בעשירות בארונו של יוסף, ועליו נאמר "חכם לב יקח מצות". אך נראה דהנה כל דיבור היוצא מהאדם אינו הולך לריק ולבטלה, כי אם מדברי הצדיק הקדוש נברא מלאך הקדוש, ולהיפוך מאדם רע נברא מלאך רע ח"ו. והנה זה הדיבור הוא משוטט בארץ באין מנוחה עד בואו להצדיק ואז נופל להצדיק הזה במחשבתו הדיבור ההוא והוא מעלהו אל הקדושה. וזהו שלפעמים בא להצדיק מחשבה אשר מעולם לא עברה על דעתו המחשבה ההיא, ואין זה כי אם היוצא מפי איזה רשע ומשוטטת עד מצאה מנוח.

וזהו פירוש הפסוק "משכני אחריך נרוצה", דהיינו שהמחשבה אשר לא טובה אומרת להצדיק "משכני" להקדושה כי "אחריך נרוצה", ואח"כ בבואה אל הקדש משבחת ואומרת "הביאני המלך חדריו", הוא הצדיק הנקרא 'מלך', הביאני בחדרי קדש של הש"י ב"ה.

וזהו שאמרו "פסל לך, הפסולת יהא שלך", פירוש הדברים הפסולים והמחשבות הפסולות יהא שלך, שאתה תביאם אל הקדושה ובזה יתעלו, "ומכאן נתעשר משה" עשירות גדול לא יערכנו כל זהב סגור, הם המחשבות.

וזהו כוונת הפסוק בכאן "כי צוררים הם לכם בנכליהם" פירוש ע"י מחשבותם הרע ודיבורם הרע, פועלים שגם אתם יש לכם המחשבות ההם כדי להעלותם, ובאמת הוא עבודה גדולה לכם. וק"ל.